

RIMLJANI

ETNIČNA RAZLIČNOST APENINSKEGA POLOTOKA PRED NASTANKOM RIMA

- različna ljudstva: italska, Grki, Kartažani, Etruščani ...
- ETRUŠČANI: počasi nastajajoča mešanica prvotnih sredozemskih prebivalcev in priseljencev iz egejskega območja. Pastirstvo, poljedelstvo, obrt.
- GRKI: pomorstvo in trgovina
- Rimljani prevzeli od Etruščanov: način gradnje cest, vodovodov, mostov, gladiatorske igre, prerokovanje
- Etruščani prevzeli od Grkov: obdelava keramike, slikarske in kiparske tehnike

NASTANEK RIMA - ČAS RIMSKIH KRALJEV

- okoli leta 1000 pr. Kr., na Palatinu ob reki Tiberi
- Kralji: Romul → ustanovitelj, Servij Tulij → obzidje, družbena reforma, 5 davčnih razredov, Tarkvinij Superbus → tiran, gradnja, ga odstavijo 509 pr. Kr.
- PATRICIJI: premožni potomci uglednih prvotnih naseljencev, vse politične pravice.
- PLEBEJCI: potomci priseljencev, trgovci, obrtniki, visoki davki, brez pravic.

PADEC MONARHIJE IN NASTANEK ARISTOKRATSKE REPUBLIKE

- Nasprotja med patriciji in plebejci so bila vedno večja → zaradi dolgov marsikateri plebejec postal suženj patricijev.
- Servij Tulij skušal rešiti ta problem: družbena reforma → delitev države na tribuse, 5 davčnih razredov → zunaj teh razredov ostali revni: PROLETARIJ, ki niso služili vojski in niso imeli davkov.
- Rimsko ljudstvo pod vodstvom Junija Bruta ustanovi aristokratsko republiko → 509 pr. Kr.
- Konzule v javnosti spremljali LIKTORJI → 12, butare s sekirami.
- Upor plebejcev in boj za politično enakopravnost. 5. stoletje pr. Kr.:
 - o 2 ljudska tribuna
 - o prvi zakoni: zapisani, postavljeni na ogled na forumu
 - o eden od konzulov plebejec (vrhovno vojaško poveljstvo, sodstvo ...)
 - o konec: 3. stoletje pr. Kr. → sklepi plebejske skupščine dobili veljavo zakona.
- NOBILI: bogati, ugledni ljudje

ŠIRJENJE RIMSKE OBLASTI NA APENINSKEM POLOTOKU IN V SREDOZEMSKO - EGEJSKI SVET

- Rim na severu ogrožala etruščanska mesta.
- Boj Rima z latinskimi plemeni se v 5. stoletju pr. Kr. konča s sklenitvijo zavezništva in avtonomijo. V 4. stoletju se boji obnovijo, Rim zavzame.
- 3. stoletje pr. Kr. → spor s Tarentom. Tarentu pomagal kralj Pir, ki sprva premaga Rimljane, imel hude zgube, zato prednosti ne izkoristi in na koncu izgubi → PIROVA ZMAGA
- KOLONIJA: ozemlje, ki so ga Rimljani osvojili na Apeninskem polotoku.
- Punske vojne (Rimljani proti Kartazanom):
 - o 1. → boj za prevlado na Siciliji v 3. stoletju pr. Kr. → ta postane 1. rimska provinca, nato še Korzika in Sardinija.
 - o 2. → proti Hanibalu konec 3. stoletja pr. Kr. → v bitki pri Kanah izgubijo, v bitki pri Zami ga premagajo.
 - o 3. → popolnoma uničijo Kartagino v 2. stoletju pr. Kr.
- V Padski nižini premagali Galijo.
- Porušili Korint, podredili Grčijo, Makedonijo ...
- Začetek ROMANIZACIJE: širitev rimskega vpliva na Apeninskem polotoku in v Sredozemlju.

UREDITEV IN POLOŽAJ OSVOJENIH OZEMLJ V 2. STOLETJU PR. KR.

- Rimska država = svetovna država

- Rimska vojska: legionarji → legije, razdeljene v 10 kohort, te sestavljali manipuli, razdeljeni na dve centuriji. Sprva ni bila plačana. Vojaki gradili ceste.
- VETERANI: odsluženi rimski vojaki, dobili kos zemlje.
- Rimske državljanske kolonije: rimski državljani z vsemi pravicami.
- Municipiji: samoupravna mesta, smela le trgovati in sklepati pogodbe.
- Zavezniška mesta: brez državljanskih pravic, vendar ohranila avtonomijo, morali prispevati vojake ali ladje.
- Načelo »Deli in vladaj!« → v provincah svobodna in nesvobodna mesta (skregana mesta laže obvladati).
- Poceni dobave žita od drugod → obubožani mali kmetje → prodali svojo zemljo po nizki ceni veleposestnikom (latifundisti) in se vključevali v mestni proletariat.
- LATIFUNDIJI: velika zaokrožena posestva na podeželju.
- Vitezi: obogateli trgovci, dajali posojila ...
- Političen razkol družbe pripeljal do državljanske vojne.

NEUSPELI POSKUSI REŠITVE SOCIALNIH PROBLEMOV

- Reforme bratov Grakhov: zemljiški zakon (»omejil« zemljo), pravica ljudstva, da odstavi ljudskega tribuna, zakon o žitu: rimski državljani po nižji ceni dobivali žito iz državnih skladišč, zakon o sodstvu.
- Po njuni smrti razveljavili vse zakone razen o žitu in sodstvu.
- Oblikovanje dveh strank: Optimates (senat + plemstvo), populares (ljudska stranka).
- Kriza slabila tudi vojaško moč. Gaj Marij uvedel reformo: v vojsko lahko šli vsi, ki so dopolnili 16 let. Dobivali plačo (mezdo), po končani službi dobili v last manjše posestvo → poklicna, najemniška, dobro organizirana, opremljena, oskrbovana in izurjena, razvila se je v samostojno silo.
- Zavezniška vojna: italški zavezniki zmagali.
- Upori v provincah povzročili državljansko vojno: Gaj Marij in Sulla. Marij umre, Sulla se da izvoliti kot diktator republike.
- Uvede aristokratsko ustavo, obnovi moč senata, ukini vse reforme bratov Grakhov in Gaja Marija.
- Leta 79. pr Kr. se umakne iz politike.
- 73. pr. Kr.: Spartakov upor sužnjev.

CEZAR IN ZAČETEK PROPADANJA REPUBLIKANSKIH INSTITUCIJ

- Spor med populari in optimati nadaljeval, senat izgublja moč, nadzor nad vojsko je popuščal.
- PRVI TRIUMVIRAT: oblast prevzeli 3: Pompej, Kras in Cezar: senatu odvzeli veliko pravic, bili so pristaši popularov.

- Cezar bil general rimske vojske, politik, državnik, zgodovino pisec, govornik, konzul. Agrarni zakon: veterani dobili zemljo. Nastopil je proti izžemanju provinc. Podredil Galce.
- Kras bil v 1. stoletju pr. Kr. ubit. Pompej prepove Cezarju vrnitev iz Galije. → državljanska vojna Cezar proti Pompeju, Cezar zmaga.
- Cezarjeve reforme: politična (senat postal diktatorjev organ), gospodarska (javne gradnje), družbena (ponovna poselitev Kartagine in Korinta), kulturne (koledar).
- Bil ubit 44. pr. Kr. → Mark Junij Brut in Kasij.
- 43. pr. Kr. → DRUGI TRIUMVIRAT: Lepid, Oktavijan in Antonij.
- Državljska vojna: Brut in Kasij proti Oktavijanu in Antoniju.
- Leta 31. pr. Kr. Oktavijan premagal Antonija in Kleopatro pri Akciju.

RIMSKO CESARSTVO

- Avgust senatu in rimskemu ljudstvu vrnil svoja izjemna pooblastila ter obnovil republiko.
- Bil je cesar, princeps, Avgustus, vrhovni svečenik, oče domovine, imperator, tribun (do smrti)
- Upravne in družbene reforme: republika/monarhija, senat 600 članov, birokracija (lastno uradništvo), podeljeval rimsko državljanstvo prebivalcem provinc, kruha in iger, oskrba z žitom, popis prebivalstva.
- Vojaška reforma: reorganiziral vojsko: redna + pomožna + v Italiji bili pretorijanci.
- Zlato obdobje miru, 9. stoletje doživi poraz v Tevtoburškem gozdu.
- Limes: obrambni zid s stolpi (pred vdori Germanov).
- Dobre prometne zveze po kopnem in morju, kolegiji (zasebna obrtna združenja), zakupništvo ali kolonat → začelo primanjkovati suženjske delovne sile → veleposestniki bili prisiljeni razdeliti svoja zemljišča.
- Število brezposelnih zmanjšalo.
- Zаметki fevdalizma.
- ROMANIZACIJA RIMSKEGA IMPERIJA: latinski jezik, kultura, gospodarstvo, politika, višji sloji hitreje zaradi trgovine, prava, obrti, uradništva. Širili: vojaki, kolonisti, uradniki, trgovci. Španija in Galija.
- Miljnik.

